ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

Biodiversity of Herbs Used Inside in Ban Kangpla, No. 9, Chaiyapruek Sub-District, Mueang Loei District, Loei Province

อทิฐติยา ไพรสน[1] เอกภพ สอนพรหม[2]
Email: Sb6180148130@lru.ac.th, Sb6180148130@lru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อศึกษาชนิดพันธุ์ และการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ได้ดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 ถึง เดือนมีนาคม 2564 โดยวิธีการสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน และจัดจำแนกหมวดหมู่ของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เพื่อระบุชนิดและใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลกับชาวบ้าน ในด้านการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่ามีจำนวนพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน 21 วงศ์ 30 สกุล 30 ชนิด นี้มีการนำพืชใช้เป็นพืชสมุนไพรจำนวน 14 ชนิด มีพืชใช้เป็นทั้งอาหารและสมุนไพรพืชจำพวกผัก จำนวน 13 ชนิด มีพืชที่ที่เป็นทั้งสมุนไพรและใช้สร้างอยู่อาศัยจำนวน 1 ชนิด และมีพืชทั้งที่เป็นสมุนไพรและใช้ในด้านความเชื่ออีก2 ชนิด

คำสำคัญ: สมุนไพร สมุนไพรที่ใช้ภายใน

Abstract

From study Biodiversity of Herbs used inside In Ban Kangpla, No. 9, Chaiyapruek Sub-district, Mueang Loei District, Loei Province to study species And the use of local botanicals of medicinal plants that are used within the study was conducted from November 2020 to March 2021. By means of surveying and sampling of medicinal plants used within and classification of medicinal plants used within. That is used according to local botany. To identify types and use interviews to collect information with villagers. In the field of utilization according to Ethnobotany There are a number of local medicinal plants that have been utilized Ethnobotany 21 family 30 genus 30 species This is where the plant is used. Number of medicinal plants 14 species. There are many plants used for both food and herbs 13 species. And there is plants that are both herbs used to create dwellings 1 species and there are plants that are both herbs and used in beliefs 2 species

Keywords: herbs used inside, herbs

ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนที่มีความหลากหลายและมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางชีวภาพ มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ส่งผลให้มีพืชพรรณไม้มากมายหลากหลายชนิดทำให้ประเทศไทยมีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำรงชีวิตในความอุดมสมบูรณ์ที่ธรรมชาติได้สร้างมาให้นี้ มนุษย์จึงรู้จักการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตหลากหลาย รวมทั้งด้านปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้ชาวบ้านมีการศึกษาและคิดค้น หาความรู้จนเกิดเป็นความรู้ทางภูมิปัญญาชาวบ้านของแต่ละท้องถิ่นสืบทอดกันต่อมา เป็นภูมิปัญญาการรู้จักนำพืชมาใช้เป็นยาสมุนไพร เพื่อที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ซึ่งสมุนไพรก็มีมากมายหลายชนิดและวิธีการใช้สมุนไพรก็มีความแตกต่างกันไป สามารถจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ตามวิธีการใช้เป็นหลากหลายอย่าง เช่น สมุนไพรใช้ภายนอก สมุนไพรใช้ภายใน เป็นต้น ซึ่งสมุนไพรที่ใช้ภายนอกคือ พันธุ์ไม้ต่างๆ ที่สามารถนำมารักษาโรคต่างๆ หรือบรรเทาอาการเจ็บป่วยได้ โดยจะนำมาปรุงเป็นยาใช้ดื่มหรือรับประทานเท่านั้น เช่น ยาสมุนไพรต้ม ยาลูกกลอน ยาดองเหล้า ยาชง และยาเม็ดพิมพ์ พืชสมุนไพร

[1] นักศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ในการรักษาโรคเป็นภูมิปัญญาไทยมีมาแต่โบราณ ก่อนการแพทย์สมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในปัจจุบันคนไทยพืชสมุนไพรใกล้ตัวล้วนมีมากมายหลายชนิดขึ้นอยู่กับท้องถิ่น การใช้สมุนไพรภายในที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นส่วนประกอบหลักโดยมีวิธีการใช้แตกต่างกันไปในส่วนประกอบของพืชสมุนไพร เช่น ราก ใบ ลำต้น ดอก ผล และเมล็ด เป็นต้น (อิศรารัตน์ มาขันพันธ์, 2560)

จังหวัดเลยก็เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน จากภูมิประเทศเป็นเป็นป่าไม้ภูเขาล้อมรอบ ส่งผลให้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรของพืชอยู่เป็นจำนวนมากอาชีพหลักทำเกษตรกรรม ซึ่งในหมู่บ้านก้างปลา ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมปลูกพืชผักสมุนไพรไว้ในครัวเรือน และยังมีการนำพืชสมุนไพรในครัวเรือนมาใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่สำรวจที่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาชนิดและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลาหมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เนื่องจากชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ และมีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในครั้งนี้มีจุดมุ่งเน้นที่จะศึกษาชนิดและการใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายในเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืช และการใช้ประโยชน์ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ตลอดทั้งเป็นองค์ความรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาชนิดพันธุ์ และศึกษาการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

วิธีดำเนินวิจัย

1. ประเภทของงานวิจัย

วิจัยเชิงสำรวจ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 45 ครัวเรือน คิดร้อยละ 20 จากจำนวนประชากร 226 ครัวเรือน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย สัมภาษณ์ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป เพื่อใช้สัมภาษณ์ชนิดและการใช้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

3.1 โทรศัพท์มือถือ
3.2 สมุดจดบันทึก และปากกา
3.3 ไม้บรรทัด
3.4 แผนผังหมู่บ้าน
3.5 แบบสัมภาษณ์
3.6 กระดาษ A4

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน หนังสือพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน หนังสือสมุนไพรฯลฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการระบุชนิด พร้อมทั้งวางแผนและหาข้อมูลพื้นที่ในการออกสำรวจ

4.2 ติดต่อผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้มีผู้นำชุมชนคือ นายศรีไพร จันทะบับภาศรี ผู้ใหญ่บ้าน บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีนายทองเหลี่ยน บุตรดีไชย์ และนางเต็มทรัพย์ จันทวงศ์ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน

4.3 จัดทำหนังสือขออนุญาตลงพื้นที่จากอาจารย์ประจำรายวิชา และคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อติดต่อผู้นำชุมชน นายศรีไพร จันทะบับภาศรี เพื่อขอลงอนุญาตพื้นที่สำรวจและประชาสัมพันธ์ ติดต่อปราชญ์ชาวบ้าน นายทองเหลี่ยน บุตรดีไชย์ และนางเต็มทรัพย์ จันทวงศ์ เพื่อขอความนุเคราะห์เป็นผู้นำทางในการสำรวจ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน

4.4 นำอุปกรณ์ต่างๆ ลงพื้นที่สำรวจ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือสำหรับถ่ายภาพ ไม้บรรทัด สายวัด สมุดจดบันทึก ปากกา แบบสอบสัมภาษณ์ และแผนที่หมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อศึกษาชนิดของพืชและการใช้ประโยชน์สมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน

4.5 ลงพื้นที่สำรวจตามเส้นทางหมู่บ้านโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและชาวบ้านเพื่อเก็บข้อมูลพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน ในบ้านก้างปลาหมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

4.6 การบันทึกข้อมูล จากที่ได้รับการสนทนา และการบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลหากผู้วิจัยจะบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลจะต้องทำการขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงทุกครั้ง บันทึกข้อมูลลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืช และวิธีการใช้ประโยชน์พร้อมทั้งถ่ายภาพของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน

4.7 การสัมภาษณ์ มีการใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล ตลอดทั้งมีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ผู้เก็บข้อมูลมีการสอบถามได้ข้อมูลตามที่ต้องการและตรงประเด็นมากขึ้น (อิศรารัตน์ มาขันพันธ์, 2560)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า

5.1.1 การตรวจสอบด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยนั้นได้ข้อมูลมาได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบ คือ การตรวจสอบข้อมูล แหล่งเวลาแหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน

5.1.2 การตรวจสามเส้าด้านผู้วิจัย เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนได้ข้อมูลอะไรมาบ้างมีข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยมีการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตไม่ใช้ผู้วิจัยคนเดียวเป็นผู้สังเกตโดยตลอด

5.1.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีต่างไปจากเดิม จะให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

5.1.4 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล เป็นการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน (สุปรานี สิทธิพรหม, 2559)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ตั้งแต่วันที่ 23 พฤศจิกายน 2563 ถึงวันที่ 30 มีนาคม 2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิดพันธุ์และการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของสมุนไพรที่ใช้ภายใน ดำเนินการศึกษาด้วยการสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรท้องถิ่นตามเส้นทางเดินของหมู่บ้าน และจัดจำแนกหมวดหมู่ของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายในเพื่อระบุชนิด ระบุชื่อวิทยาศาสตร์ โดยการสัมภาษณ์กับชาวบ้าน และถ่ายภาพลักษณะพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน จากผลการศึกษาพบว่ามีพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายในที่มีการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน จำนวน 21 วงศ์ 30 สกุล 30 ชนิด (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ชนิดของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในหมู่บ้านก้างปลา ม. 9 ต.ชัยพฤกษ์ อ.เมืองเลย จ.เลย

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
1	กระดุมทอง	กระดุมทอง	*Melampodium divaricatum* (Rich. Ex Pers.) DC	ASTERACEAE
2	กะเม็ง	กะเม็ง	*Eclipta prostrata* L.	ASTERACEAE
3	กล้วย	กล้วย	*Musa paradisiacal* Linn.	MUSACEAE
4	ขมิ้น	ขี้หมิ้น	*Curcuma longa* L.inn	ZINGIBERACEAE
5	ข่า	ข่า	*Alpinia galanga* (L.) Willd.	ZINGIBERACEAE
6	ตดหมูตดหมา	เครือตดหมา	*Paederia linearis* Hook.f.	RUBIACEAE
7	แคบ้าน	แคแดง	*Sesbania grandiflora* (L.) Pers.	FABACEAE
8	ตะไคร้	หัวสีไคร	*Cymbopogon citratus* (DC.) Stapf.	POACEAE
9	ทองพันชั่ง	ทองพันชั่ง	*Rhinacanthus nasutus* Kurz.	ACANTHACEAE
10	เครือประสงค์	ไทสง	*Streptocaulon juventas* (Lour.) Merr.	ASCLEPIADACEAE
11	นมนาง	นมสาว	*Polyalthi aevecta* (Pierre.) Finet. Gagnep.	ANNONACEAE
12	น้ำนมราชสีห์	นมราชสีห์	*Euphorbia hirta* L.	EUPHORBIACEAE
13	ผักกาดนกเขา	หญ้าดอกฟุ้ง	*Crassocephalum crepidioides S.Moore*	COMPOSITAE
14	ฝาง	ไม้ฝาง	*Caesalpinia sappan* Linn	LEGUMINOSAE
15	ฟ้าทลายโจร	ฟ้าทลายโจร	*Andrographis paniculata* (Burm.f.) Wall. ex Nees	ACANTHACEAE
16	มะนาว	หมากนาว	*Citrus aurantifolia* Swing	RUTACEAE
17	มะละกอ	หมากหุ่ง	*Carica papaya* L.	CARICACEAE
18	มะลิ	มะลิ	*Jasminum sambac* Linn.	OLEACEAE
19	มะแว้ง	หมากแข้งขม	Solanum *indicum* Linn.	SOLANACEAE
20	มะหวด	หมากหวด	*Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.	SAPINDACEAE
21	ย่านางแดง	ย่านางแดง	*Bauhinia strychnifolia* Craib	LEGUMINOSAE
22	รางจืด	จางจืด	*Thunbergia laurifolia* Lindl	ACANTHACEAE

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
23	วอเตอร์เครส	ผักเป็ดแก้ว	*Alternanthera sessilis* (L.)	AMARANTHACEAE
24	ส้มกบ	ส้มกบ	*Oxalis corniculata* L.	OXALIDACEAE
25	ส้มป่อย	ส้มปอน	*Acacia concinna* (Willd.) DC.	LEGUMINOSAE
26	โสมไทย	โสมไท	*Talinum paniculatum* Gaertn.	PORTULACACEAE
27	หญ้ายาง	หญ้ายางอึ่ง	*Euphorbia heterophylla* L.	EUPHORBIACEAE
28	หญ้าดอกขาว	ฝรั่งโคก	*Vernonia cinerea* (L.) Less.	ASTERACEAE
29	หญ้าคา	หญ้าคา	*Imperata cylindrica* (L.) P. Beauv.	POACEAE
30	บัวบก	ผักหนอก	*Centella asiatica* Linn. Urban	APIACEAE

จากการศึกษาพืชสมุนไพรที่ใช้ภายในสามารถสรุปลักษณะการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน พบว่ามีพืชสมุนไพรที่ใช้ภายในที่มีการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 40 มีการใช้ประโยชน์ด้านยารักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 46.7 มีการใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 3.3 และมีการใช้ประโยชน์ด้านความเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10 (ดังภาพที่ 1)

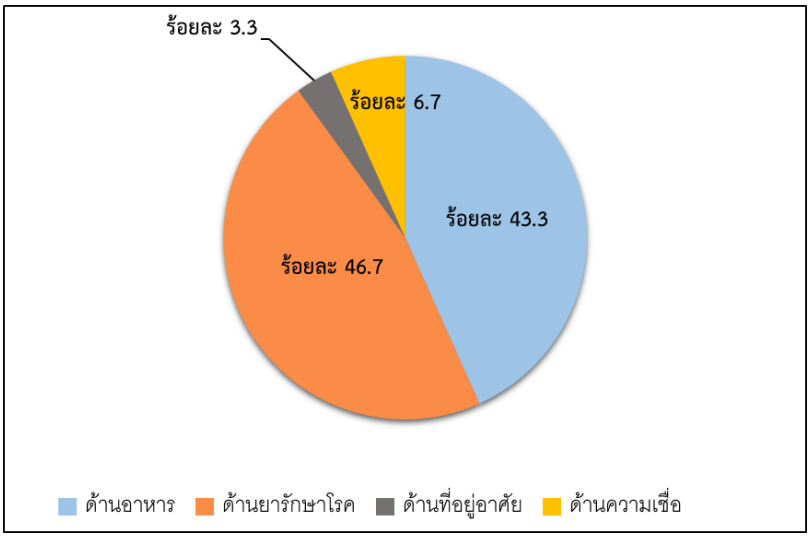

ภาพที่ 1 ร้อยละการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ต.ชัยพฤกษ์ อ.เมืองเลย จ.เลย

อภิปรายผล

การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ทั้งหมด 21 วงศ์ 30 ชนิด และมีการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาหาร ด้านยารักษาโรค ด้านที่อยู่อาศัย และด้านความเชื่อ

มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอิศรารัตน์มาขันพันธ์ (2560) การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นใน หมู่บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เพื่อศึกษาชนิด และการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ดำเนินการศึกษาโดยการสำรวจ และเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรท้องถิ่น ตามเส้นทางเดินของหมู่บ้าน และจัดจำแนก หมวดหมู่ของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ผลการศึกษาพบว่า มีจำนวนพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน 28 วงศ์ 49 สกุล 52 ชนิดในพืช 52 ชนิด นี้มีการนำพืชใช้เป็น พืชสมุนไพรจำนวน 30 ชนิด และมีพืชใช้เป็นทั้งอาหารและสมุนไพรพืชจำพวกผักจำนวน 22 ชนิด

และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุปราณี สิทธิพรหม (2559) การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านในชุดสำรับ/ตำรับอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นการศึกษาชนิดและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านในชุดสำรับ/ตำรับอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยวิธีการรวบรวมชนิดพืชใช้แบบการสัมภาษณ์ลักษณะการใช้ประโยชน์ของพืชตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านตามภูมิปัญญา ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ 3 ประเภท

ได้แก่ พืชที่ใช้เป็นอาหาร พืชที่ใช้เป็นสมุนไพร และพืชที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ จากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านโฮมสเตย์ ปราชญ์ชาวบ้าน หมอพราหมณ์หมอนวดแผนไทยและหมอสมุนไพรพื้นบ้าน ผลการศึกษาพบชนิดพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านในชุดสำรับ/ตำรับอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ทั้งหมด 46 ชนิด การศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน 3 ประเภทพบพืชที่ใช้เป็นอาหาร 46 ชนิดพืชที่เป็นสมุนไพร 27 ชนิดและพืชที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ 7 ชนิด สอดคล้องในด้านการสอบสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบสัมภาษณ์เชิงลึกและสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชตามเส้นทางเดินของหมู่บ้าน และมีการศึกษาชนิดพันธุ์และลักษณะการใช้ประโยชน์ตามหลักพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเหมือนกัน

สรุปผล

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายในในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 9 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบพืชสมุนไพรที่ใช้ภายในทั้งหมด 21 วงศ์ 30 สกุล 30 ชนิด ซึ่งพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน หมายถึงพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่สามารถนำมารักษาโรคต่างๆ หรือบรรเทาอาการเจ็บป่วยได้ โดยจะนำมาปรุงเป็นยาใช้ดื่มหรือรับประทานเท่านั้น เช่น ยาสมุนไพรต้ม ยาลูกกลอน ยาดองเหล้า ยาชง เป็นต้น โดยชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ภายในทั้งหมด 4 ด้านตามการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ได้แก่ ด้านยารักษาโรค ด้านอาหารด้านที่อยู่อาศัย และด้านความเชื่อ โดยมีการใช้ด้านยารักษาโรคมากที่สุด ทั้งหมด 14 ชนิด ด้านอาหาร 13 ชนิด ด้านที่อยู่อาศัย 1 ชนิด และด้านความเชื่อ 2 ชนิด

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรที่ใช้ภายใน ควรที่จะศึกษาในฤดูกาลที่เหมาะสมกับพืชสมุนไพรที่จะทำการศึกษา เช่น ช่วงฤดูฝน หรือช่วงปลายฝนต้นหนาว เป็นต้น เนื่องจากพืชสมุนไพรที่ใช้ภายในบางชนิดมีการผลัดใบในฤดูแล้ง จึงยากต่อการศึกษาและเก็บตัวอย่างพันธุ์พืช

เอกสารอ้างอิง

เจนจบ ยิ่งสุมล. (2555). **สารานุกรมสมุนไพร.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทสพร.

เต็ม สมิตินันทน์ และวีระชัย ณ นคร. (2545). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการแห่งชาติ.

ธงชัย เปาอินทร์. (2555). **ต้นไม้ยาน่ารู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

ธารธรรมแก้ว เชื้อเมือง. (2544) **สมุนไพรสำคัญที่ควรรู้.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กำแก้ว

ปทัตตา ภูริตาธรรม. (2555). **ยาสมุนไพรรักษาตามอาการตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า.** กรุงเทพฯ: ต้นธรรมสำนักพิมพ์.

เนตรนภา รัตนโพธานันท์. (2559). **สาระภูมิปัญญาแหล่งอารยธรรมพรรณไม้สมุนไพรในป่าชุมชน พลสงคราม**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ. (2545). **ประโยชน์ของพืชสมุนไพรในงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน**. กรุงเทพฯ: แสงมงคลออฟเซ็ทการพิมพ์ จำกัด.

มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา. (2549). **พฤกษศาสตร์ชาติสมุนไพร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามเจริญพาณิชย์.

สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2542). **ไม้ไทย อนุรักษ์ไว้ให้แผ่นดิน.** เพชรบุรี: สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุปรานี สิทธิพรหม. (2559). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพร และผักพื้นบ้านในชุดสำรับ/ตำหรับอาหารท้องถิ่น ตำบลนาอ้ อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย** (รายงานผลการวิจัย). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ทีมวิจัยไทเลย สกว. โรงเรียนบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย. (2559). **บ้านก้างปลาของเรา**. เลย: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย.

อิศรารัตน์ มาขันพันธ์. (2560). **ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ในหมู่บ้านศรีเจริญ ตำบลวงไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย** (รายงานผลการวิจัย). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.